

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију</p> <p>Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 27. фебруара 2013. године донело је одлуку о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Јелена Илић предала под насловом „Ставови нових генерација студената енглеског језика према табу изразима на енглеском и бошњачко/хрватско/српском говорном подручју“.</p> <p>2. Састав комисије:</p> <p>1. др Ивана Трбојевић Милошевић, доцент, ужа научна област Англистика, предмет Енглески језик, Филолошки факултет Универзитета у Београду (изабрана 26. маја 2010.)</p> <p>2. др Предраг Мутавцић, доцент, ужа научна област Балканологија, Филолошки факултет Београд (изабран 5.5.2009.)</p> <p>3. др Светлана Стојић, доцент, ужа научна област Енглески језик, Филозофски факултет Универзитета у Београду (изабрана 5.3.2013)</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Јелена Илић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 07.03.1980, Тузла, Босна и Херцеговина</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 28.09.2007. , Филозофски факултет Универзитета у Тузли, БиХ „(Не)експлицитност језичног израза насиља у цртаним филмовима“</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Магистар филолошких наука</p> <p>Кратка биографија:</p> <p>Мр Јелена Илић рођена је у Тузли 1980. године, где је завршила основно и средње образовање, као и додипломске студије. Дипломирала је 2003. године на Одсјеку за</p>

енглески језик и књижевност Филозофског факултета Универзитета у Тузли, одбранивши дипломски рад „Проблематика расизма и колонијализма у Срцу таме Џозефа Конрада“ под руководством доц.др Бориса Берића. На истом факултету је уписала програм Мултилингвални постдипломски студиј и 2007.године успешно одбранила магистарску тезу под насловом "(In)explicitness of linguistic presentation of violence in cartoons". Ради у звању вишег асистента на Одсјеку за енглески језик и књижевност Филозофског факултета Универзитета у Тузли, БиХ.

Списак објављених радова

1. "Any Constraints on Extraposition from Subject?", Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Тузли, бр.7 (2006.), str. 214 – 224
2. "Guglajte da biste progooglali!", Градоврх, Матица Хрватска Тузла, (2006.), стр. 188 – 197
3. "Проблематика адекватног превођења енглеских сложеница у босанскоме језику“, Градоврх Матица Хрватска Тузла, (2007.), стр. 59 – 69
4. "Collocations – easy to learn?", Zbornik radova Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli, br. 8 – svezak 1, (2007.), str. 123 – 132
5. "Изговорне особине енглеских ријечи", Градоврх, Матица Хрватска Тузла, (2008.), стр. 94 – 102
6. "Cartoons – Euphemisms in Charge", ELT Newsletter, British Council Serbia, Belgrade (2008.), www.britishcouncil.org/serbia-elta-newsletter-february-2008.htm
7. "On the Language of Cartoons", Ellsac proceedings, Volume 1, Beograd (2008.), str. 591 – 602
8. "Пас и мачка у еуфемизмима", Градоврх, Матица Хрватска Тузла, (2009.), стр. 69 - 75
9. (са Селмом Кешетовић) "Co-operative use of language in advertisements", Зборник радова Језици и културе у контакту, Институт за стране језике, Подгорица, Црна Гора, (2009.), стр. 64 – 70
10. "Увредљиви језик у цртићима с енглеског говорног подручја", ХДПЛ Загреб-Осијек (2009.), стр. 25 – 33.
11. 'Humour on Facebook', Proceedings: Approaches and Methods in Second and Foreign Language Teaching, Sarajevo: International Burch University, (2012), pp 317-324.

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

„Ставови нових генерација студената енглеског језика према табу изразима на енглеском и бошњачко/хрватско/српском говорном подручју“.

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација мр Јелене Илић има 257 страна, не рачунајући изјаве о ауторству. Садржи резиме на српском и енглеском језику, са одговарајућим кључним речима, као и листу симбола и скраћеница.

Дисертација се састоји од следећих делова: Поглавље 1: Увод (12-18); Поглавље 2: О учтивости (19-33); Поглавље 3: Појам *Образа* (34-55); Поглавље 4: Феномен псовања (56-83); Поглавље 5 : Улога цензуре (84-87); Поглавље 6: О ставовима (88-103); Поглавље 7: Језички ставови о учтивости/неучтивости (104-107); Поглавље 8 : Истраживање (108-197); Поглавље 9: Закључак (198-209) ; Листа референци (210-215); Електронске референце (216); Додаци А-Г (217-259)

Листа референци садржи 60 јединица новијег датума из области социолингвистичких истраживања, посебно ставова о језику, као и прагматичке теорије учтивости.

Дисертација садржи 65 слика и 7 табела.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Поглавље 1: Увод

Мр Илић у Уводу јасно поставља циљеве своје докторске дисертације, а то су :

- Идентификација и анализа употребе табу израза у два језика (енглески и б/х/с) ;
- Утицај табу израза на језичко понашање говорника двају језика (енглески и б/х/с)
- Утврђивање ставова дела академске популације БиХ према табу изразима са енглеског и б/х/с говорног подручја
- Утврђивање ставова исте популације према еуфимизмима
- Утврђивање ставова исте популације према цензури таби израза
- Утврдити утицај пола, узраста, социјалне припадности и места живљења на употребу табу израза

Постављање оваквих циљева мр Илић правда маргинализованим статусом истраживања табу израза и 'ружног' језика у савременим социолингвистичким истраживањима. Иако фреквентна у великом броју култура, појава псовања и употребе табу израза у језику

истраживана је релативно спорадично, што одлуку мр Јелене Илић да се на систематски начин посвети проучавању ове појаве као и ставовима према њој код младе академске популације у Босни и Херцеговини чини легитимном.

У овом делу, у складу са циљевима рада, мр Илић поставља главни и неколико помоћних хипотеза :

Као део језичког инвентара, псовка са својим социлингвистичким и прагматичким обележјима престаје да има статус табуа, те је стога све ређа цензура оваквих израза у свакодневној комуникацији на енглеском и б/х/ц.

Помоћне хипотезе:

- Табу изрази део су језичког инвентара и појачана фреквенција њихове употребе је сасвим прихватљива у свакодневној комуникацији.
- Псовка има различите функције у различитим контекстима а не само увреду и насиље
- Еуфемизми делимично замењују псовку у свакодневној комуникацији
- Параметри који утичу на употребу псовки у различитим ситуацијама су: пол, старосна доб, социјална припадност и географска локација.
- Политичка коректност одржава друштвене промене и представља врсту цензуре.

Теоријски оквир ове дисертације представљају савремена социоллингвистичка теорија о ставовима у/о језику с једне и прагматички модел учтивости према Брауновој и Левинсону ('теорија образа'- Face Theory) с друге стране. Посебна пажња је посвећена употреби еуфемизма као изразу 'политичке коректности' и самоцензуре. Ослањајући се на овакав оквир, мр Илић служи се у раду еклектичним аналитичким апаратом насталим на маству укрштања социоллингвистичких, социопсихолошких и прагматичких теорија.

У Поглављу 2, (*О учтивости*) кандидаткиња даје исцрпан приказ релевантне новије и нове литературе која се бави феноменом учтивости (Lakoff 1975, Brown & Levinson 1978-87, Leech 1983, Fraser & Nolen 1981, Arndt & Jenny 1985, Hill et al, 1986, Ide 1989, Blum-Kulka 1989, Kasper 1990, Sifanou 1992, Wats 1992, 2004, Eelen 2001) . Констатујући релативну младост истраживања око прагматичког феномена учтивости, кандидаткиња такође констатује да је централна теорија учтивости *теорија образа* Браунове и Левинсона, која, иако исцрпно

критикована, ипак ни до данас није замењена кохерентнијом и компактнијом теоријом. Гофманов појам *образа*, који Браунова и Левинсон разрађују на дистинкцију између позитивног и негативног образа (колективистичког и индивидуалистичког), а из кога произлазе стратегије позитивне и негативне учтивости, те класификација вербалног понашања на чинове који угрожавају образ (Face Threatening Acts – FTA) и чинове који чувају образ (*Face Saving Acts*).

На крају испрзног приказа критичких ставова према теорији образа, кандидаткиња наводи ауторе и ставове према којима се феномен псовања и употребе 'ружних речи' смешта на 'неучтиви' пол градијента учтивости, заједно са експлицитном 'директношћу' у вербалном понашању, уз ограду да перцепција псовања није увек негативна, те да је перцепција и статус псовања изузетно културно осетљива, што ће представљати окосницу њеног даљег истраживања.

Следећи део рада посвећен је приказу појмова псовања, табу израза, 'ружних речи', увредљивог језика, жаргона и осталих језичких израза око којих постоји негативна аура 'обележености' и проscribeовања, као и (оскудној) литератури о овим појавама у језику.

На овом месту у раду, кандидаткиња доводи у везу ове појаве са социолингвистичким параметрима које ће даље пратити у раду истражујући ставове младе академске популације у БиХ према псовкама и псовању, а то су:

- Пол
- Узраст
- Друштвени статус
- Географска дистрибуција

Наспрам табу израза и 'ружних речи' стоји појам цензуре, како друштвно-културне, тако и институционализоване. У овом делу, кандидаткиња се бави појмовима еуфемизма и 'политичке коректности'.

Следећи део рада даје преглед литературе о ставовима уопште, а потом детаљније о ставовима у/о језику, о њиховој структури и класификацији, те начинима мерења ставова, што представља комплементарни теоријски оквир за истраживање о ставовима младе академске популације у БиХ према псовању и табу изразима.

Потом, кандидаткиња прелази на Поглавље 8 у коме је представљено истраживање спроведено на популацији од 328 студената додипломских студија енглеског језика у универзитетским градовима у Босни и Херцеговини (Тузла, Бања Лука, Зеница и Мостар). Студенти су анкетирани по питањима уобичајених табуа, најфреквентнијих псовки,

осетљивости на псовање, цензуре и аутоцензуре. Резултати истраживања су категорисани, обрађени и коментарисани по параметрима пола, узраста, друштвеног статуса и географске дистрибуције.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Закључци истраживања показују да :

1. Статус псовке је унеколико измењен, јер се међу испитиваном популацијом доживљава као мање табуизирани концепт него што је очекивано. Испитаницима су познате псовке са оба говорна подручја (енглеског и б/х/с); углавном наводе да их користе у неформалним ситуацијама са пријатељима и међу вршњацима, иако један број испитаника осећа изразиту нелагодност приликом разговора о табу темама и показује изузетно високу осетљивост на псовке.
2. Иако се псовка сматра чином који угрожава образ саговорника, истраживање показује да је прагматичка функција псовке различита у различитим контекстима. У мушкој популацији се често доживљава управо супротно, као негативна стратегија учтивости, израз блискости, чак и забаве, што није случај са женском популацијом у испитиваном узорку.
3. Еуфемизми *за*мењују псовке, али не у потпуности. Замена псовки еуфемизмима присунија је у женској популацији испитаника.
4. Параметар *пол* показује се као значајан ккао приликом избора 'ружних речи у сопственом говору , тако и у односу према 'ружним речим'у говору других (нарочито старијих).
5. Испитаници оба пола осећају 'ружне речи'матерњег језика као далеко јаче него псовке у страном (енглеском) језику.
6. Параметар *узраст* има утицаја на склоност ка употреби 'ружних речи' и став према цензурисању псовки и табу израза. Највећу склоност ка употреби таквих израза

показали су студенти друге и треће године студија, док су студенти прве и завршне године показивали већи степен одбојности према 'ружним речима' као и већу склоност ка њиховом цензурисању.

7. Параметар друштвени статус није се показао као стабилан фактор који има јаког утицаја на став према 'табу и 'ружним речима' и на њихову употребу у језику. Иако се очекивало да ће припадност друштвеном слоју и образовни статус родитеља имати утицаја на избор таквог језика у комуникацији, резултати то једноставно не показују.
8. Параметар *географска дистрибуција* показао се као битно значајнији: студенти из Бања Луке и Тузле показују битно виши степен толеранције према употреби табу израза и псовки од студената у Мостару и Зеници. Академска популација из одва два града изражава јаче ставове по питању интензитета псовки у матерњем језику, као и према потреби да се језик цензурише и заштити од 'ружних речи'.
9. По питању *политички коректног језика*, мужка и женска популација се такође разликују, као и старија и млађа академска популација.

На крају, кандидаткиња разматра резултате истраживања у контексту шире и, свакако, веома хетерогене друштвено културне слике у БиХ.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Истраживање у основи докторске дисертације мр Јелене Илић посебно је занимљиво с неколико разлога: прво, узима у фокус појаву која се доследно и традиционално избегава у социolingвистичким и прагматичким истраживањима, а која је, с друге стране, изузетно фреквентна у свакодневној комуникацији. То мр Јелену Илић ставља у ред с малобројним ауторима који су појави псовања и употреби табу израза дали значај истраживачког предмета. Друго, појава псовања и употребе табу израза осветљена је из неколико углова: из угла социolingвистичке теорије, из угла прагматичке теорије и посебно детаљно из угла теорије о ставовима у језику и према језику. Укрштање четири параметра у истраживачком поступку дало је изузетно комплексну слику о употреби табу језика и псовки у једном сегменту БиХ популације, која се отвара читавом низу интерпретација културолошке природе с једне стране, а с друге сведочи о сусрету, да не кажемо сукобу, обновљених традиционалних вредности и утицаја доминантне стране (англофоне) културе.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцјене дисертације, комисија предлаже Наставно-научном већу

Филолошког факултета и Стручном већу Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом овај Извештај и позове кандидаткињу мр Јелену Илић на усмену одбрану докторске дисертације под насловом „Ставови нових генерација студената енглеског језика према табу изразима на енглеском и бошњачко/хрватско/српском говорном подручју“ .

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. доц. др Ивана Трбојевић Милошевић
Филолошки факултет, Београд
2. доц. др Предраг Мутавцић
Филолошки факултет, Београд
3. доц. др Светлана Стојић
Филозофски факултет, Београд